

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

A görög kath. püspökség.

A Debreceni Protestáns Lap múlt heti számaiban beszámoltunk az úgynevezett magyar görög kath. püspökség dolgairól.

Most ismét megállapítjuk:

- ahogy ez a püspökség csak az alföldi kálvinisták hathatós segítségével jöhetett létre a pánromán és pánoroszló áramlatokkal szemben;
- ahogy az is, ami létrejött, nem az, amiért mi és a dorogiak küzdöttünk és a liturgia nyelve ebben a püspökségben sem lesz magyar;
- ahogy ennek a püspökségnek székhelye mind a magyarság érdekében, mind a vallás-erkölcsi szempontok folytán csak *Hajdudorog városa lehet*.

Ez a székhely Debrecenbe nem jöhet, mert ezt magok az illetők se akarják. A hajdudorogi új egyházmegyébe tartozó görög katolikusok egy része Dorog mellett foglalt állást (a magyarok), a másik rész a magyarul tudó oroszok és románok pedig Nyiregyháza mellett. Debrecen mellett pedig egyetlen egyház se nyilatkozott.

De nem jöhet ez a székhely Debrecenbe azért se, mert ez kihívása volna a debreceni református polgárságnak és Debrecen országos jelentőségét veszélyeztetné.

Debrecen a magyar kálvinizmus fővárosa, ezért felé néznek az országból mindenfelől. — Kálvinista talajból nőttek ki intézményei, kálvinistasága nagyságának az alapja. Ez a jellege forog veszélyben, ha ide alig ezer görög kath. kedvéért püspökséget állítanak.

De meg az egész dorogi új egyházmegyében sincs több 100,000 léleknél, ezek kedvéért kár volna Debrecennek eldobni magától 4.000.000 protestáns jóindulatát, akik mindnyájan a leg-nagyobb szeretettel csüggenek Debrecenen.

Most a legmagyarabb város, magyarabb, mint Szeged és csak azért, hogy egy méltósággal benne több legyen, képes volna nemzeti karakterét is megtagadni?

De hát ez nem is lehetséges.

Azok, akik ezt a püspökséget ide akarják hozni, nem gondolták meg jól a dolgot és nem akarnak jót sem magoknak, sem Debrecen városának. Már is felborult itt a felekezeti béke hajója és a legkellemetlenebb helyzetbe kerültünk. Mi lesz még ezután, ha a veszedelem még fokozódik.

A debreceni református egyháznak is állást kell foglalnia és akkor, amidőn a városi képviselőtestület egynémely tagjai a görög kath. egyház részére olyan nagy áldozatokat készek meghozni, kérni kell a maga részéről is a megfelelő ellenértéket, többek között a temetők átadását.

Méltatlan és igaztalan dolog az, hogy míg a város a temető területeket más vallásúaknak örök tulajdonjoggal adta oda: a mi temetőink ma is a város nevében állanak.

Ezeket nekünk vissza kell követelnünk.

De az egyházkerületnek is közbe kell lépni. A tiszántúli egyházkerületnek a kálvinista Debrecen volt eddig a központja.

A kerület összes intézményeit ide csoportosította a magyarság őrvárosába. Itt van püspöksége, itt tartja gyűléseit, ide vonza híveit. A kerületben másfél milliónyi kálvinista él. Ezek Pancsovától elkezdve Bácskáiig mind ide jönnek egyházi, iskolai ügyeikben. Ha Debrecen 100,000 görög kath. kedvéért, egy meg sem alakult püspökség érdekében milliószáz áldozatra kész, illő, hogy a 300-ados múltu tiszántúli református püspökség érdekében, e püspökségnek ide kötéséért és itt leendő állandósításáért is megfelelő értéket adjon; adjon annak is telket, pénzt.

Főleg elengedhetetlen az, hogy az egyetemes református egyházi célok javára, az egész magyarországi protestantizmust hálára kötelező fejedelmi alapítványt létesítsen és a hazai protestáns egyházak most ellenszenvbe menő hangulatát visszafordítsa.

Ennek a hangulatnak csak részben adnak kifejezést a kerületek lapjaiban Debrecen ellen írott közlemények.

A protestánsok mindenütt zúgnak ellenünk és a mi vezetőinket lanyhasággal vádolják.

Nekünk pedig itt felekezetiességet és túlbuzgóságot vetnek szemünkre.

Ám lássanak, akiknek szemök van, maguk és értsék meg, hogy ez a város csak úgy haladhat tovább, csak úgy lehet nagyváros, ha régi múltjához hű marad és magyar református jellegét megőrzi.

Minden mostani intézményének és összes tösgyökeres polgárságának el kellene előbb pusztúlnia, hogy itt más irányú fejlődés létre jöhessen.

Ezt gondolják meg a város vezetői és ennek tudatában cselekedjenek.

Dr. Ferenczy Gyula.

A debreczeni invázió.

Különös dolog az, ami a magyar görög katolikus püspökség székhelyének megállapítása körül történik. Nem láthattuk az ügy aktáit, a beavatottak többet tudnak, de azokból a tudósításokból, amelyek a napilapokban és debreceni laptársunk legutóbbi számában megjelentek, valamint a hozzánk eljutott információk alapján is bizonyos bántó és mélyen elkeserítő szomorú jelenségeket kell konstatálnunk.

Ismeretesek az ügy előzményei, szükségtelen ezeket recitálnunk. Ott kezdjük a dolgot, hogy ime, mi protestánsok is megértő rokonszenvvel kísértük a magyar görög katolikusok küzdelmét, törekvéseit, amelyek legnagyobb parókhíájuk, a *hajdudorogi* köréből indultak ki. Mindnyájunk lelkét jóleső érzéssel töltötte el az, hogy kitartó küzdelmüket siker koronázta. Az ellen sem szólt senki, hogy a sok sebből vérező és nagy terhek alatt nyögő magyar állam viseli a hajdudorogi görög kath. püspökséggel járó nem jelentéktelen költségeket. Hiszen a dunántúli református egyházkerület főgondnoka megnyitó beszédében fejezte ki örömét a siker felett és másutt is gyúltak fel örömtüzek egyházunk körében, midőn a magyar görög kath. hívők reménysege valóra vált.

Eddig a magyarság részéről felekezeti különbség nélkül egyetlen disszonáns hang sem vegyült

az egész dologba. Azt is mindenki természetesnek találta, hogy a felállítandó görög kath. püspökség székhelye névleg és *tényleg* Hajdudorog legyen.

De ime akkor, midőn az akták már szinte lezártaktak tüntek fel, csakhamar bizonyos aknamunkák indultak meg. A görög kath. közül ugyanis többen — világiak és egyháziak — talán bizonyos nagyzással is párosult *biztalásokra* és magasbra törő titkolt célatok folytán még az utóbb szóba került Nyiregyházával sem voltak megelégedve, hanem *Debrecen* felé kacsintottak.

A püspökség felállítását tehát a magyar állam vállalta, de hát, mint már ez nálunk ilyen dolgokban szokásos, megindult a kilincselés, licitálás.

A püspökség székhelyének kérdése ugyan már el van döntve, ez Hajdudorog lesz, de hát te Debrecen nagy és gazdag város vagy, *lesz egyetemed*, megmutattad a közelmúltban, hogy alkalmas *médium* vagy az ilyenekre, mit adsz, ha odatesszük a püspökség rezidenciáját, — amelyet te építesz, — csak tegyél konkrét ajánlatot, adj minél többet, az akták még nincsenek lezárva, kánonjogban, uzusban mindenre van precedens: a hajdudorogi püspök máshol is rezideálhat, lehet még beszélni, alkudozni a dolog felől. Ilyenformán szólt az a bizonyos ominózus miniszteri leirat, amely most a kedélyeket ott váratlanul annyira és véleményünk szerint szükségtelenül felzaklatta; és nincs kizárva, hogy ez a székhelykérdés még nagyhorderejű következményekkel is fog járni. Mert mi is történt? A kálvinista Debrecen *hamis jelszavak* és konkolyhintő izgatások folytán ismét készül kitenni magáért és pedig most nem is *állami* intézményért, hanem egy évszázados jellegétől merőben idegen institucióért: a görög kath. püspökségért.

A pénzügyi bizottság, mint halljuk, *János* Zoltán református lelkész különös és nagyon szerencsétlenül megindokolt (1868: LIII. t.-c. 23. §.) hozzájárulásával megszavazta a kétharmad részben református bizottsági tagok azon indítványát, hogy a debreceni görög kath. püspöki rezidencia céljaira 250 ezer korona, egy nagy telek és két millió téglát ajánltassék fel.

Ime, így készül a rosszul informált és újból hangzatos jelszavak után induló, *kálvinista öntudat nélküli* Debrecen városa a református egyház egy *újabb* arculveréséhez! A kálvinista püspök nem hajt elég hasznót, az szegény ember, de kath. püspökség és káptalan: az már más, ezért érdemes egy millió korona befektetést eszközölni. És az ilyenféle argumentáció mellett természetesen felhangzanak most újból a többi hazafias „liberális” jelszavak: ime, a görög katolikusok, akikről szó van, jó hazafiak, illő megjutalmazni őket ezért, még ha ez annak az

egyháznak *provokálásával* jár is, amelynek tagjai közül senki sem büszke arra, ha oda teszik az obligát „*hazafias*“ jelszót. És azután: lesz Debrecennek egyeteme, miért ne lehetne mellette gör. kath. szeminárium (később tán *római* is), ahol a papokat tösgyökeres magyar milióban hazafiasan lehet nevelni. Szép, szép! De hát éppen Debrecennek, ahol 800 görög kath. lakos van, kell hazafias jelszavak és a szent liberális névben meghozni azt az áldozatot a görög kath. egyházért? Nincs más; a város ez idő szerinti jellegének megfelelőbb kulturális vagy charitatív intézmény, amelynek legalább is elsőbbségi joga lehetne ilyen fejedelmi adományra? Hogy csak egyet értsünk: csak nemrég hallottunk nagy összejövetelen arról, hogy Debrecenben református leányoknak róm. kath. intézetekbe kell járniok, mert nálunk nincsen hely számukra!

Nem ismerjük a titkos rugókat, amelyek ebben az ügyben, mint mozgató tényezők szerepelnek, de az bizonyos, hogy ezt az egész dolgot nem lehet a debreceni egyház *házi ügyének* tekintenünk.

Mert nem provokáló-e nemcsak a tiszántúli egyházkerületre, hanem az egész magyar református, sőt protestáns egyházra is, hogy éppen Debrecenben akarnak állami és jórészt reformátusok hozzájárulásával püspöki székhelyet létesíteni és püspököt, kanonokokat olyan dotációban részesíteni, aminő a mi legkiválóbb egyházkormányzóink által soha el nem érhető. De ettől eltekintve, Debrecen ősi időtől fogva református püspöki „*székhely*“. Hát nem sok izetlenségnek, *minden egyház* életére nézve káros perpatvarkodásnak, féltékenykedésnek biztosan kikelő magvait készül-e elhíntetni az, aki ott egy másik *megyés püspöki* — esetleg egy *harmadikának* is — kreálásában közreműködik? Cui bono? Kinek áll érdekében kezét nyújtani arra, hogy Debrecen kálvinista jellegéből kivetkőzzék? Hát nem elég, hogy főiskoláját, a magyar református egyház ősi klenodiumát hazafias és magyar kulturális érdekekből — mint mondják — odaadta és feláldozta? Még meg sem történt ennek a hatalmas intézménynek, az egyház egyik tüdőszárnnyának végleges kitépése és máris készül *fenről és alulról* a másik bénító injekció?! Hát szabad-e ezt tenni azzal az egyházzal, amely sohasem volt méltatlan ősrégi nemzeti jelzőjére?!

Önkéntelenül is eszembe jut itt az is, hogy a mi szegény papi árváinkért lelkes embereknek be kell barangolniok az országot, hogy sippal-dobbal néhány ezer korona összegyűljön és ime milyen egyszerre készen vannak a tízszer százazrek a fényes püspöki palota céljaira abban a városban, ahol a kálvinisták túlsúlyban vannak!

Mert hát így is argumentálnak: a görög kath.

püspöknek nem elég nagy és kultur város Hajdudorog. Hát nem azt kell mondanunk erre és kell mondania az intéző tényezőknek: menjen oda a püspök és a káptalan és segítsen megcsinálni ott, ahol erre alkalmas tere és levegője van, a maga szája ize szerinti kulturát állami és *görög katolikus* hívők támogatásával. És kérdezzük, nem több és jobb szolgálatot teljesíthet-e ott a tízezer magyar görög kath. körében a püspök és káptalanja a kultúra érdekében, mint ott, ahol ez már megvan és nem szorul ilyen kétes értékű, zavarokat okozó és inkább csak a *készből élni óhajtó* támogatásra?!

Ismételjük, az egész dolog nemcsak egyszerű házi ügy és igazán nagy gyengeségünknek lenne kétségbevonhatlan tanújele, ha ez az indokolatlan, kihívó és egy más, par excellence görög kath. város érdekeit is mélyen sértő *invázió* megtörténék.

De hogy ez meg ne történjék, erre nézve első sorban Debrecenben kell minden öntudatos és hangzatos jelszavak által még el nem vakított hitfelünknek talpraállnia. Nyíltan kell szembeszállni ezzel a törekvéssel és nem azzal a kétes értékű riogatással: nosza csak add meg te város a 800 gör. katolikusnak az 1 millió koronát, majd azután jövünk mi a nyakadra, kezünkben lobogtatva az 1868: LIII. t.-c. 23. §-t.

Sajnos, hogy ennyire juthatott a dolog! De hát úgylátszik a főiskola átadása sokakban *felkeltette az étvágyat!* És még sajnósabb, hogy erre sokszor mi magunk adunk alkalmat, hogy hiányzik belőlünk, az igazainkért következetesen és minden időben sikraszállni kész, mindig éber öntudat!

Mert a jobb jövő érdekében nem hallgathatjuk el, hogy ez az egész ügy is élesen reávilágít a mi egyházi életünk orvoslás után kiáltó hiányaira. Ime, feltárul előttünk a mi nagy „*mozdulatlan tömegek-ből*“ álló gyülekezeteink egészségtelen állapota. Csak *politikai* jelszavak utáni induláshoz, mozduláshoz vannak hozzá szoktatva. Nem volna-e szükség valami más mozdulásra, nem kellene-e hozzáállnunk ahhoz, hogy neveljünk olyan presbitereket és világiakat, akik nem segédkeznek saját egyházuk arculverésében?! De most ne essék több szó erről: a leckék kemények, nem lehet, hogy hatás nélkül elmúljok legyenek! Teljes rokonszenvvel kísérjük azoknak törekvését, akik most síkra szállnak azoknak méltatlan törekvése ellen, akik Simon nyelven beszélve, békességbontó és minket gyengíteni *óhajtó* fegyvereket akarnak az ősi kálvinista város falai közé becsempészni.

B. P. I.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap.

*

Az új görög katolikus püspökség és Debrecen.

Két ízben is foglalkozott már lapunk a f. évi május hó 6-án kelt királyi kéziratral létesített, új görög kath. püspökséggel. Azt hittük, hogy a magyarság szempontjából örülnünk lehet és kell az új püspökség felállításának. S vagyunk olyan magyarok és liberálisok, hogy örömmel üdvözlöttük volna, kálvinista létünkre is, az új püspökséget, ha annak létesítésében a magyar faj és nyelv terfoglalását és a magyar nemzeti eszme diadalát láthattuk volna. De fájdalom, ebben csalódás ért bennünket. Az új püspökség liturgiájában, mint már megírtuk, a *magyar nyelv használata teljesen tiltva van.*

Ehhez a csalódáshoz újabb keserűség járult akkor, amikor észrevettük, hogy tulajdonképen egy állami püspökség létesül az állam kasszájából nyereendő dús javadalmazással, a *törvényileg biztosított vallási egyenlőség és viszonyosság mellőzésével.*

Most újabb, riasztó hírek érkeznek, amelyek már egyenesen a szívünkbe vágnak és a magyar kálvinizmus elleni merényletre engednek következtetni. Mind nyilvánvalóbbá kezd lenni u. i. az, hogy az új görög katolikus püspökség felállítása és szervezése a legerősebb klerikális tendenciával történik abból a célból, hogy általa a magyar kálvinizmust ott támadják és gyengítsék meg, ahol legnagyobb és legszilárdabb. Azt gondoltuk, hogy a pápai bullával és a királyi kéziratral az új püspökség székhelye is el van döntve. Eszünk ágában sem volt, hogy a székhely felett versengés keletkezzék. Hiszen a több évtizedes küzdelem, a gyülekezet nagysága és a királyi kézirat nyilván *Hajdudorogot* jelölte ki az új püspökség székhelyéül.

És ime, mi történik? Titkos kezek kezdik keverni a kártyát. Eleinte, úgy látszik, Nyiregyháza javára. Megindul a székhely feletti vita hírlapokban és a városok tanácskozó asztalai mellett. Ekkor még úgy láttuk, hogy mint manapság minden, úgy ez a székhely-kérdés is gseft dolga, alku tárgya. Ki ad többet érte? Azonban a jelenségekből szomorúan kell tapasztalnunk, hogy itt nemcsak üzletről van szó, hogy itt sokkal többbe megy a játék és hogy a kormány útján a klerikalizmus keze dolgozik ebben a versengésben. Ez a kéz, szokott mesteri fogásával, úgy intézte a dolgot, hogy immár *Debrecen* lépett fel, mint a püspökség székhelyének a pretendense.

Nem hinnénk, hogy ez lehetséges volna, ha a hiteles tények és lapközlemények meg nem győznének. Arról van szó, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter felszólította Debrecen városát, hogy tegyen ajánlatot arra nézve, miképen óhajtja az új

püspökség székhelyét biztosítani. A város jog- és pénzügyi bizottsága összeül és megajánl e célra 250 ezer koronát, 6400 □-öl telket és 2.000.000 téglát építkezésekhez. Pénzértékben kifejezve, körülbelül *egymillió koronát.* A leghatásosabb szónoka a püspökség debreceni székhelyének *Jánosi Zoltán*, az országos hírvü debreceni református lelkész, akit hatalmába ejt az oly sokszor hangoztatott, dicső liberalizmus és annak fényétől mit sem látva, építi a hidat az ősi ellenségnek. Mennek utána többen, városi bizottsági tagok, tekintélyes kálvinista emberek, (pl. dr. *Kenézy Gyula*, akiről tudjuk, hogy a legnagyobb buzgósággal működött a felállítandó debreceni egyetem érdekében), akik indítványt írnak alá és Debrecennek követelik a görög kath. püspöki residentiát.

Mikor mindezt olvassa és hallja az ember, szinte nem tudja, hogy ébren van-e, vagy álmodik? Kicsoda, vagy micsoda ígérte meg a debrecenieket? Hiszen nyilvánvaló dolog, csak a vak nem látja, hogy a klerikalizmus Debrecenre áhítoznak, azt akarják megszerezni, ott lábokat megvetni és onnan, mint archimedesi pontról, kimozdítani, vagy legalább is meggyengíteni a magyar kálvinista világot. Úgy tudjuk, Debrecenben nem régen alakult meg a gör. kath. egyházköztség, templomot és paróchiát talán 3 évvel ezelőtt épített, híveinek száma össze-vissza alig több félszáznál. Hát mi indokolja azt, hogy ott székeljen a gör. kath. püspök?

Bizony, semmi mással nem lehet ezt a törekvést megmagyarázni, mint a kormány aegise alatt a klerikalizmus előnyomulásával. Ez most már elég hatalmasnak érzi magát és elég alkalmasnak arra az időt, hogy, ha nem nyiltan is, de egyenesen legerősebb várában támadja meg a magyar kálvinizmust.

Mert ne higyjük ám, hogy a kormánynak és a klerikalizmusnak csak az a jámbor szándéka van, hogy beplántálja a püspökséget Debrecenbe. Ennek meglesznek a maga consequentiái. A dús püspöki és kanonoki stallumok, a püspöki fény és ceremónia óriási hatással van a gyengébb lelkekre. Jönnek az áttérések, szaporodnak a konvertiták. Hisz csak nem régen láthattuk Debrecenben a *Wolafka Nándor* romboló munkáját. Pedig ő csak címzetes püspök volt! Hát elfeledték volna már az ő idejében felhangzott jajokat és panaszokat, amelyekből hangos volt az egész ország? És ime most egy valóságos kath. püspököt akarnak bevinni falaik közé! Nem ismerik a trójai faló meséjét? Nem látják a kálvinizmus veszedelmét? Nem veszik észre, hogy Debrecen kálvinista szelleme és jellege van az új püspöki székhellyel fenyegetve?

Ne álljanak ilyenkor elő nekünk a liberalizmus olesó jelszavával. A liberalizmus örve alatt sok minden rosszat el lehet követni és leplezni. A liberalis-

musnak csak az okszerű és józan belátás mellett van meg a maga nemes értelme és jelentősége.

Egyébként azt mondhatják némelyek: mit fáj nekünk Debrecennek a feje? Igazságuk volna, ha pusztán Debrecenről volna szó, bár érette, magáért is méltán aggódhatik minden igaz magyar református ember. De legyünk azzal tisztában, hogy itt nem egy református egyházközségnek az érdekei, hanem sokkal magasabb és egyetemesebb érdekek forognak a kockán. Előttünk világosan látszanak a Debrecenbe leendő befészkeléssel a klérikalizmusnak messzemenő tervai. Csodálkozunk rajta, hogy a tiszántúli kerület és a debreceni főiskola örállói nyugodtan vannak s engedik a mozgalmat nagyra nőni. Nekünk, akik a debreceni református főiskola fennmaradásáért szívvel-lélekkel, az utolsó percig küzdöttünk, szomorú elégtételül szolgál a kormánynak Debrecennel szemben felszínre jutott klérikalizmus tendenciája, melynek nyomában ott settenkedik a felállítandó debreceni egyetemen kapcsolatos *katholikus seminárium*. Tehát a debreceni egyetemnek és az új görög kath. püspökségnek a létesítése nem nemzeti, hanem klérikalizmus érdek. Nem kívántuk ezt az elégtételt, de immár nyilván látható, még mielőtt a debreceni egyetem megnyílt volna, hogy az ősi, debreceni főiskolának a feladása és a református egyetem eszméjéről való lemondás, enyhén szólva, legalább is elhamarkodott dolog volt. Emlékszünk reá, hogy milyen meglepő gyorsasággal történt az. A kerületi gyűlésen is szó nélkül ment végbe a rendkívüli jelentőségű esemény. Semmi hangja az örömmnek, a vígalomnak. Mintha valami baljóslatú előérzet kötötte volna le a szíveket és némitotta volna meg a nyelveket. S íme az előérzet kezd valóra válni. A debreceni ref. főiskola semmivé lesz; jön helyette az állami egyetem és annak a nyomába a görög katolikus püspöki residentia Debrecenben, aztán a katolikus seminárium az ottani egyetemen és...

Azt gondoljuk, hogy itt talán vége lesz a klérikalizmus étvágyának? Dehogy! Ha a picinyke debreceni görög kath. egyházközség alapot ad neki arra, hogy a kormány segítségével beültesse Debrecenbe a görög katolikus püspököt hat kanonokjával együtt, akkor a több mint 15 ezer hívőt számláló debreceni róm. kath. egyházközség mennyivel erősebb fundamentuma lesz majd annak a törekvésnek, hogy Debrecenben róm. kath. püspökség létesíttessék — állami pénzen s legalább is egy 12 kanonokos káptalannal. Ilyen szépen fest előttünk a jövő. Pedig azt ne higyük valahogy, hogy emindéz rémlátás. Vestigia terrent! Csak nyissuk ki a szemünket és látunk csodákat és jeleket, amelyek megdöbbentően igazolják a jezsuitizmus által vezetett klérikalizmus hódító előnyomulását, a temérdek idegen és hazai

pénzen való építkezését s a protestáns bástyák körülgyűrűzése és aláaknázása.

S most már azt kérdezzük a dolgok jelen állásában a tiszántúli egyházkerülettől: mit szándékozik tenni a klérikalizmus ellensúlyozására? Vajjon elviselheti-e a történelem előtt a felelősséget, hogy odaadja a több százados, dicső múltú debreceni református főiskolát a klérikalizmus karjaiba? Vajjon ilyen körülmények között fenntartja-e továbbra is az állami egyetemre vonatkozó szerződést? Vajjon nyithat-e utat arra, hogy „a mi régi ellenségünk” a magyar kálvinizmus központjába, legerősebb városába beférközzék és onnan gyengítse s robbantsa szét anyaszentegyházunkat? Vagy Debrecen, mint város nincs semmi benső viszonyban a kálvinista Rómóval? Attól a református egyház védelme nem várható, nem remélhető?!

Komoly kérdések ezek és komoly feleletet várnunk reá. Nem szavakkal, hanem tettekkel.

Sárospataki Ref. Lapok.

A görög katolikus püspökség és Debrecen.

(K. F.) csapás után, ütés ütésre éri Debrecenben a magyar kálvinista érdekeket és pedig épügy helyi, mint egyetemes egyházi vonatkozásban. Omladoznak az ősi kollégium bástyái, melyek nemcsak őrtornyai, hanem világító oszlopai is voltak a magyar kálvinizmusnak s kulturának; a változott viszonyok kényszerítő ereje, de sokkal inkább bennünk az áldozatkészség s alkotásra, nagy koncepciókra képesség hiánya a csalóka reményben, hogy a Debrecenben állítandó *állami* egyetem a *kálvinista* kollégiumnak csak természetes fejlődési fokozata s éppen ezért tradícióinak, szellemének letéteményese leendő, mely változott cím alatt, de a régi irányban, az eddigi érdekek szolgálatában marad, belevittek bennünket legnagyobb erősségünk feladásába. És most, amikor illetékes helyről kell megértenünk, hogy az állami egyetemek szaporítása tulajdonképpen Pozsonyért történik s a debreceni egyetem már meglévő feltételei időrendileg nemcsak előnyt nem biztosítanak az egyetemi fokra emelkedés szempontjából, de bizonyos „erkölcsi junctim” erejénél fogva előbb le kell sorvadniok a pozsonyi tabularásához, hogy teljesen vérszegény s szellemileg lerongyolódott állapotban vegye fel (vagy ne vehesse fel) a versenyt a már megizmosodott két s az állam részéről favorizált pozsonyi egyetemekkel, most a kiábrándulás keserű óráiban indul meg a mozgalom Debrecenben, mely a görög kath. püspökség odahelyezése érdekében egy-

millió értéket ajánl fel, hogy ezzel is igazolja, milyen őszinte volt a Hajdudorog jogigényei melletti előbbi állásfoglalása.

Az illetékes tényezők által mesterségesen késleltetett debreceni egyetem ügyének mai állásában azt tartottuk volna helyesebb s a körülmények által indokolt fordulatnak, ha Debrecen városa azt mondja, hogy az állami egyetem számára felajánlott értékeket átadja a kollégiumnak, hogy a Debrecen múltjához, szelleméhez, jellegéhez jobban simuló kálvinista egyetemet csinálja meg, mint azt, hogy egyfelől az aula részére előzőleg már megajánlott telket vissza akarja vonni, mely már elhelyezésénél fogva is dokumentálta volna az egyetemnek az ősi főiskolából kinövését s azzal tovább is kapcsolatban maradását, másfelől a görög kath. püspökség megszerzésére irányuló lépéseivel teljesen közömbösíteni akarja Debrecen kálvinista jellegét s az előre látható fejleményekkel, minők a görög kath. püspökség útján a római katolikus püspökség bevonulása, az egyetemen kath. teológia bevezetése, szándékosan lehetlenné tenni, hogy az egyetem uralkodó szelleme az legyen, ami tervezve volt.

A kálvinizmusnak Magyarországon hivatása van, e hivatás letéteményese századok óta Debrecen, e hivatás félreismerése, szándékos letörése minden oly lépés és kezdeményezés, mely Debrecenben a kálvinizmus domináló szerepét csak leheletszerűleg is elhomályosíthatja. Debrecennek e nagy történelmi miszsiója nemcsak a város érdeke, mely fejlődésének, karakterének, sőt az állami egyetemnek is egyetlen forrása s jogalapja, hanem érdeke a magyar kálvinizmusnak s az elválhatatlan nemzeti szempontoknak, mely felfogásunknak határozott kifejezést adni egyházi s nemzeti kötelességnek tartottuk.

Lelkészegyesület.

Kálvinista Róma!

Ugyan meddig lesz még az Debrecen! ? Nekünk úgy tetszik, hogy Debrecen város tanácsa már meghúzta fölötté a halálharangot. Az a rövidlátó erőlködés, amellyel a görögkatolikus püspöki székhelyet Debrecenbe óhajtja tételni, kétségtelenül oda fog vezetni, hogy Debrecen megszűnik kálvinista Róma lenni. És micsoda áron akarja ezt elérni! 250 ezer koronát, két millió téglát, 6400 □-öl területet, összesen egy millió korona értéket ajánl föl érte! Föltűnő, szinte megdöbbentő áldozatkészség egy püspökségért!... Hát ezt érdemli Debrecenből az a kálvinistaság, amely a város érdekéért, mert főleg annak az érdeke, hogy ott állami egyetem legyen, épp mostanában hajlandónak mutatkozott fölálldozni

főiskoláját, a magyarországi kálvinistaságnak ezt a legelső várát?!... Nem lesz a reformátusoknak főiskolájuk Debrecenben s már ezzel is óriásit csökken az ottani gyülekezetnek és a tiszántúli ref. egyházkerületnek tekintélye, súlya; és most még állítanak oda fényes püspökséget állami pénzen: ki fog majd beszélni a debreceni kálvinistaság tekintélyéről, erejéről? Senki. Észre se fogják venni. Kivált majd akkor, amikor már minden oda megy, ami a püspökség révén csak oda mehet! És ezt ki tudná előre elgondolni, előre látni?! A kálvinista Róma csillaga letűnőben van!

Dunántúli Prot. Lap.

Rövid nyilatkozat.

Nyilatkozat, mert rólam nyíltan és alattomban terjesztett rágalomokkal szemben hallgatnom nem szabad. És rövid, mert ezekkel a rólam nyíltan és alattomban tenyésztett rágalomokkal hosszabbban foglalkozni nem érdemes.

Egyes jó urak, akik távolból nem látják tisztán a debreceni helyzetet és eseményeket; vagy a közelben tisztán látják ugyan, de a távolban levők előtt nem tisztán mutatják be; azt igyekeznek elhitetni olvasóikkal és hallgatóikkal, hogy én vagyok a vezérharcosa annak, hogy a felállítandó magyar görög kath. püspökség székhelye Debrecen legyen.

Ezzel szemben az igazság ez:

Azt a beadványt, amelyben Debrecen szab. kir. város törvényhatósági bizottságának tagjai azt indítványozták, hogy a székhely kérdésben Debrecen is szálljon sikra; körülbelül száz bizottsági tag írta alá. Debrecen törvényhatóságának pedig összesen körülbelül kétszáztagos tagja van. Gyűlésre azonban a tagok fele sem szokott eljönni. Hanem az indítványtevők igenis elszoktak jönni.

Az indítvány aláírói között ott vannak a törvényhatósági bizottság legtekintélyesebb tagjai. Ezek között olyanok is, akik a város vezetőségének legbizalmasabb és legkedveltebb emberei: dr. Kenézy Gyula úr és mások.

Én e beadványt, bár vele Józsa Vince bizottsági tag úr, aki e mozgalmaz indította, engem is fölkeresett; nem írtam alá.

A javaslat első tárgyalásakor erősen hangsúlyoztam, hogy a székhely Dorogot illeti. A közgyűlés valóban úgy is határozott, hogy a székhelynek igazság és méltányosság szerint Dorogon kell lennie és Debrecen város igényét csak arra az esetre jelentette be, ha Dorog az igazság és méltányosság ellenére elejtetnék.

Erre a határozatra a kultuszminiszter az esetleg hozandó áldozatok részletezését kívánta. És nagy-

részt ugyanazok a bizottsági tagok, akik az első javaslatot aláírták; egy újabb javaslatot adtak be, amelyben 250.000 korona készpénz, 2 millió téglá és 6400 négyszögöl telek felajánlását javasolják.

E javaslat tárgyalásakor a jog- és pénzügyi bizottságban kijelentettem, hogy én ugyan *semmiféle püspökségnek nem vagyok barátja, még a református püspökségnek sem*; mert liberális, demokratikus gondolkodású, tehát *öntudatos* kálvinista lévén, *ellene vagyok minden hierarchiának és egyéb kasztrendszernek*; de mégis hajlandó vagyok megszavazni a javasolt ajánlatot; mert először nem félek és nem félttem a kálvinizmust semmiféle püspökségtől, még pápaságtól sem: *él az Isten és a szabadságé lesz a jövőndő*; másodsor a gör. kath. püspökség Debrecenbe hozatala egyenesen *ébresztő hatású* lesz a többi felekezetekre, amelyek most *szenderegnek*; harmadszor pedig a gör. kath. püspökségnek esetleges Debrecenbe hozatala anyagi előnyökkel is fog járni az összes itteni vallásfelekezetek részére; mert az új püspök fizetése az állam pénztárából adatván, követelhetjük az 1848. XX. t.-c. alapján a debreceni (és a többi) református püspök hasonló, sőt egyenlő javadalmazását, a város pedig az 1868. LIII. t.-c. 23. §-a alapján *köteles* lesz „igazságos arányban” a többi debreceni bevett felekezeteket is fokozottan támogatni. Beszédem végén újra hangsúlyoztam, hogy a *gör. kath. püspökség igazság és méltányosság szerint Dorogot illeti és újra ki kell mondanunk, hogy ajánlatunk Dorog ellen nem irányul*. Ezt a felszólalást nevezi B. P. J. a budapesti prot. lapban szerencsétlen kifejezéssel „szerencsétlenül megindokolt” hozzájárulásnak. Tessék mérlegelni az itteni helyzetet! Tessék mérlegelni azt, hogy én az igazságot nem félttem, ha annyi ördög támadna is ellene, mint ahány cserép van a házak fedelén és levél a fákon! Tessék bizni az igazság erejében? És ne tessék szerencsétlenkedni! *Meg a magyar kálvinizmust vénasszonyos jajveszékeléssel kompromittálni!*

Nem áll tehát a Sárospataki Ref. Lapok azon állítása, hogy dr. Kenézy Gyula úr és kartársai *én utánam* jöttek ebben a dologban. Ők mentek a maguk útján. Én pedig csatlakoztam hozzájuk. Mert egy kis püspökségtől nem féltettem, nem félttem és *szégyelném félteni a kálvinizmust*: a Krisztus hamisítatlan evangéliumát.

Vasnyakú kálvinista vagyok. De senkit vallásáért nem gyűlölök. És, ha a pápisták felekezeti féltékenységét és türelmetlenségét elítélem, sőt — ha tudom — visszaverem (ha kell: fegyverrel is!): akkor a felekezeti féltékenység és türelmetlenség érzelmeit a magam lelkétől is távoltartom. Nekem úgy rémlik, hogy valami Bethlen Gábor nevű *öntudatlan kálvinista* is így tett. A pápista türelmetlen-

séget leverte karddal; a kálvinista türelmetlenségét pedig azzal az emberszeretettel és bölcseséggel győzte le magában, amely őt arra indította, *hogy a katolikusokat is fejedelmi áldozatokkal támogassa*.

A kálvinizmust nem jajveszékelésekkel segítjük győzelemre, nem is az úgynevezett *élőkeresztység ártatlan, zártkörű ájtatoskodásaival*; hanem azzal: ha a krisztusi testvériség, egyenlőség és szabadság elveit vele visszük a társadalomba és ezt azoknak alapján *egészen újjá szervezzük*. Nem elég az egyéni és társas élet *minden ágát* áthatni, mint Révész Imre írta. *Át kell hatni az élet fájának törzsét is, gyökereit is!* Ebben az irányban, mint egy szerény útegyengető igenis: én járok elől. Itt jöjjön *utánam*, aki *öntudatos kálvinista! Le a kortestrendszerrel! mindenütt még a mi kálvinista egyházunkban is! És akkor diadall ül a kálvinizmus! Különben nem!*

Mindazonáltal a jajgatók megnyugtatóására kijelentem, hogy *visszacsináljuk az egész dolgot*. Az említett beadványt aláírott kálvinisták és én úgy gondolkozunk, *hogy a magunk hitfeleivel egy katolikus püspökség miatt akkor se fogunk hadi lábón állani: ha igen tisztelt hitfeleinknek nincsen igazuk*.

Jánosi Zoltán.

KÜLÖNFÉLÉK.

Jánosi Zoltán határozati javaslata az október 30-iki városi közgyűlésre. Jánosi Zoltán a közgyűlés elé a gör. kath. püspökség ügyében a következő határozati javaslatot szándékozik terjeszteni: „Mittán törvényhatósági bizottságunk már két ízben ————— számok alatt azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a felállítandó gör. kath. püspökség igazság és méltányosság szerint Hajdudorogot illeti meg és a nevezett püspökséghez a maga igényét ————— számú határozatában csak arra az esetre jelentette be, ha az illetékes tényezők részéről székhelyül kijelölt és megállapított Hajdudorog valamely más ok miatt elejtétnék; a nagyméltóságú magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr leiratából pedig az tűnik ki, hogy az illetékes tényezőknek Hajdudorogra, mint püspöki székhelyre vonatkozó rendelkezése teljes erejében fent áll és így az a feltétel, melyhez ajánlatunkat kötöttük, be nem következett: törvényhatósági bizottságunk a maga ajánlatának részletezését időelőtti, sőt már két ízben elfoglalt álláspontjával ellentétben állónak tartja és így attól a jelen viszonyok között eltekint”.

Zichy János leirata a székhelykérdésben. 4213—1912. eln. sz. Folyó év szeptember 11-én, 391. sz. alatt kelt iratában a Bizottság közölte velem azon

határozatát, mely szerint abban az esetben, ha Hajdudorog, mint székhely, elejtetnék, Debrecen sz. kir. város nemzeti, gazdasági és kulturális jelentőségénél fogva a görög katolikus magyar püspökséget Debrecenben kívánja felállítani és hogy erre a célra kész a megfelelő anyagi áldozatot is meghozni. *Ide vonatkozólag értesíttem a Bizottságot, hogy az új gör. kath. püspökség székhelye gyanánt Hajdudorog Őfelsége legfelső elhatározásával és a pápai bullával már meglévén határozva, a fenti igény és ajánlat az esetleg megindítandó tárgyalások alapjául csak oly feltétel alatt volna figyelembe vehető, ha Debrecen sz. kir. város részéről az ezen célra ígért anyagi áldozat közelebbi konkrét alakban terjesztetik előm.* Budapest, 1912 október hó 3. *Zichy*. — Ez a leirat már maga megállapítja és bejelenti, hogy az új püspökségnek a székhelye világi és egyházi elhatározással már Hajdudorogra tétetett. Úgyde Dorogért lépett sorompába Debrecen is, világos tehát, hogy mi perfidia nélkül újabb ajánlatot nem tehetünk.

A városi tanács határozati javaslata. A városi tanács megtalálta az alkalmas formulát, mellyel a székhelyper ügyét végleg elintézhjük. Ez a javaslat, hivatkozással a miniszteri leiratra, mely tényként állapítja meg, hogy Hajdudorog a püspöki székhely, napirendre kíván térni a dolog felett. Ehez a javaslathoz mindnyájan hozzájárultak.

Mely községek tartoznak az új gör. kath. egyházmegyébe? 300,000-ról beszélnek, valójában mintegy 77,000 lélek, a következő renddel: Az eperjesi egyházmegyéből: Felsőzsoloca, Görömböly, Hejőkeresztúr, Miskolc, Sajópálfalva, Sajópetri, Sajószöged, Komlóska; a munkácsi egyházmegyéből: Bodrogkeresztúr, Bogrogolaszi, Mezőzombor, Szerencs, Tokaj Tolcsva, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Végardó, Zemplén, Bodrogszerdahely, Cséke, Dámóc, Kisdobra, Dobrogmező, Zemplénnagárd, Bököny, Hajdu-Böszörmény, Debrecen, Hajdudorog, Érpatak, Tiszabüd, Ujfehértó, Ajak, Révaranyos, Nyirkárász, Nyirmada, Nyirtass, Tornyospálca, Nyirgyulai, Kállósemlyén, Kisléta, Levelek, Máriapócs, Nyirbakta, Birki, Kótaj, Nagykálló, Napkor, Nyiregyháza, Oros, Nyirpazony, Nyirgelse, Nyirbéltek, Nyirlugos, Nyirpilis, Penészlek, Piricse, Balsa, Buj, Kenézlő, Vencesellő, Timár, Nyirderes, Fábriánháza, Gebe, Hodász, Nagydobos, Nyircsászári, Nyirvasvári, Opályi, Nyirparasznya, Jánk, Kökényesd, Nagypeleske, Sárközújlak, Nagykároly, Szatmárnémeti, Szárazberek, Túrterehes; a szamosújvári egyházmegyéből: Batisvasvári, Szatmár, Szatmárudvari, Józsefháza; a nagyváradai egyházmegyéből: Amac, Szatmárzsa-dány, Nagykolcs, Csengerbagos, Csegöld, Csenger-

újfalva, Óvári, Pete, Porcsalma, Szamosdob, Vetés, Csomaköz, Domahida, Gencs, Kismajtény, Nagykároly, Reszege, Szaniszló, Érdengeleg, Érendréd, Mezőterem, Portelek, Vezend, Éradony, Érkörtvélyes, Értarcsa, Gálospetri, Nyiracsád, Nyiradony, Piskolt, Nyirábrány, Vasad, Álmosd, Bagamér, Érkenez, Érselind, Hosszúpályi, Kakad, Nagyléta (rutén); a balázsfalvai érseki egyházmegyéből: Árkos, Nagyborosnyó, Nagykászton, Csikszentgyörgy, Csikázárfalva, Gelence, Ilyefalva, Lemhény, Lisznyó, Kézdiszentkereszt, Torja, Abásfalva, Alsóbolgofalva, Bözödújfalva, Sóvárad, Szárazajta, Székelyszenterzsébet, Székelyudvarhely, Oláhzsákod, Gyertyóalfalu, Csikszentdomokos, Szépvíz, Gyimesbükk, Gyergyószentmiklós, Gyergyóvasláb, Nyárad-andrásfalva, Nyáradbálintfalva, Harasztkerék, Nyáradkarácsony, Kebeleszentivány, Marosvásárhely, Székelysárd, Szentháromság, Szentlőrinc, Kisteremi és azonkívül a budapesti görög. kath. egyházközség.

Hajdudorog a miniszteri aktában. A Budapesti Közlöny vasárnap, július 21-iki számában következő hivatalos híradás jelent meg: „Vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére az eperjesi, munkácsi, nagyváradai, szamosújvári görög kath. egyházmegyékből, valamint a yulafehérvár-fogarasi görög katolikus érseki egyházmegyéből és az esztergomi érseki egyházmegyéből kihalásandó plébániák számára *Hajdudorog* székhellyel, az ó-görög liturgikus nyelv használata mellett, görög katolikus püspökséget létesítek és az ezzel kapcsolatban szükséges intézkedések végrehajtásával vallás- és közoktatásügyi magyar miniszteremet megbízom. Kelt Bécsben, 1912. évi május hó 6-án. *Ferenc József* s. k., *Gróf Zichy János* s. k.

Városunk és vármegyénk a tüdőbetegekért! Halottak kegyeletos ünnepén rá gondolkunk a halál jegyeseire, a tüdőbetegekre, akiket meg lehetne menteni, ha az első vészhirre szanatóriumi ápolás állna a beteg részére. A József királyi herceg szanatórium-egyesület most építi második népszanatóriumát s erre kéri az egy virágszál váltságdíjat. Örömmel jelezzük, hogy az emberbaráti szent ügy minálunk megértésre és meleg támogatásra talál. Nemesak városunkban, de a megyében is szervezve van a gyűjtőgárda, sőt azok, akiknél esetleg nem zörgetnek, azok is nyitnak s irgalmas szívük adományait beküldik a rettenetes népbetegség ellen rendületlenül küzdő egyesületnek, Budapest, IV., Sütőutca. Moritori vos salutant: a halottak szólítanak. Csak egy virágszál!

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.
Szerkesztőhelyettes: URAY SÁNDOR